**УДК 339.9, 330**
**JEL F10 , F23, B25**
**ORCID ID 0000-0002-5771-1925**
**DOI https://doi.org/10.17721/tppe.2022.44.20**

**Нагачевська Т.В.,** к.е.н., доцент
КНУ імені Тараса Шевченка

# ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

*У статті розкрито стан і особливості інституційного забезпечення розвитку експортного бізнесу України в умовах воєнного стану. Охарактеризовано напрями та форми діяльності ключових державних інституцій щодо сприяння здійсненню експортної діяльності суб'єктів господарювання України в умовах воєнної агресії. Розкрито стан застосування в діяльності Експортно-кредитного агентства України фінансових інструментів, що дозволяють експортувати на умовах відстрочки або розстрочки, отримати кредит на експорт в умовах відсутності або нестачі забезпечення, отримати банківську гарантію на виконання експортного кредиту. Дані інструменти дозволяють безпечно працювати з новими зарубіжними ринками і новими іноземними партнерами, сприяють адаптації та трансформації діяльності вітчизняного бізнесу в контексті набуття ним експортного характеру. Обгрунтовано необхідність розширення інструментів фінансування, кредитування та страхування експортних операцій та контрактів в умовах зростання політичних, комерційних, ринкових, валютних, інвестиційних та інших ризиків. Визначено аспекти інституційної підтримки суб'єктів господарювання України в контексті залучення іноземного інвестування для виконання програми відновлення економіки України. Виявлено проблеми та напрями діяльності експортного бізнесу України в умовах війни, що потребують посилення інституційного забезпечення. Запропоновано розширення форм та інструментів діяльності державних інституцій України щодо сприяння розвитку експортного бізнесу на базі вивчення світового досвіду.*

***Ключові слова:*** *експортний бізнес, інституції, агенція зі сприяння експорту, агенція із залучення інвестицій, експортно-кредитне агенство, воєнний стан, ризики, міжнародний господарський контракт*

**Постановка проблеми.** З початком повномасштабного воєнного вторгнення рф в Україну вітчизняні підприємства-експортери зіштовхнулися з рядом проблем, що обмежили або унеможливили їх діяльність. Воєнні умови та складнощі ведення бізнесу відобразилися на рівні конкурентоспроможності українських експортерів на міжнародних ринках. Вищевказане актуалізує розробку напрямів вирішення цього комплексу проблем, як на рівні менеджменту суб'єктів господарювання, так і зі сторони державних та недержавних інституцій. Особливо це актуально для розвитку

експортоорієнтованих підприємств, що традиційно були головним джерелом наповнення бюджету та надходження валютної виручки, а також для вітчизняного бізнесу, який в умовах війни намагається трансформувати бізнес-моделі, в тому числі через вихід на зарубіжні ринки, впровадити нові проекти та відкрити нові напрями експортної діяльності, зіштовхується із проблемою пошуку та налагодження комерційних зв'язків із новими партнерами та ін.

**Аналіз останніх публікацій.** Проблематиці інституційного забезпечення розвитку економічної діяльності суб'єктів господарювання присвячені праці таких зарубіжних та вітчизняних вчених як Веблен Т., Гамільтон У., Коммонс Дж., Коуз Р., Мітчелл У., Норт Д., Уільямсон О., Гайдай Т., Ігнатюк А., Гражевська Н., Филюк Г., Чухно А., Жук М., Ігнатенко М., Білянський Ю. та ін. Теоретичні та практичні аспекти експортної діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання розкрито в працях Бураковського І., Дідківського М., Румянцева А., Старостіної А., Каніщенко О., Кузьоми О., Пригари О. та ін.

**Невирішені частини проблеми.** Воєнна агресія створила нові виклики, ризики та умови для вітчизняного експортного бізнесу, які вимагають вивчення стану, проблем та напрямів їх вирішення. Потребують аналізу та розробки рекомендацій механізми інституційного забезпечення розвитку експортного бізнесу України в умовах війни та для перспектив відновлення економіки України, відновлення та нарощування експортного потенціалу суб'єктів господарювання.

**Метою статті** є виявлення стану, особливостей та механізмів інституційного забезпечення функціонування експортного бізнесу в Україні в умовах воєнного стану та післявоєнного розвитку вітчизняної економіки.

**Методологія дослідження.** У процесі наукового дослідження застосовано методи критичного аналізу та систематизації, метод діагностики проблем, метод експертних оцінок, метод аналізу та синтезу для розробки рекомендацій на базі вивчення та осмислення сучасного світового досвіду та екстраполяції його на реалії української практики.

**Результати дослідження.** Воєнна агресія різко погіршила умови ведення експортного бізнесу України, і не тільки через питання безпеки, втрати активів та виробничої бази, руйнування інфраструктури, блокування портів та порушення логістичних ланцюгів, відтік трудових ресурсів, інфляційні процеси, зростання цін на складові собівартості і збільшення витрат компаній, а й суттєво підняла рівень ризиків. Зокрема, зросли такі ризики як ризик неплатежів за міжнародними господарськими контрактами, ризик порушення термінів поставки продукції та послуг, ризик неповернення експортером кредиту, і в цілому ризики невиконання або невчасного виконання договірних зобов'язань. Наслідком зростання ризиків є зменшення кількості комерційних пропозицій від зарубіжних партнерів та кількості укладених міжнародних господарських контрактів, та, відповідно, звуження перспектив зовнішньоекономічної діяльності підприємств України. У вирішенні цих проблем вагому роль відіграє Експортно-кредитне агентство України (ЕКА), яке, зокрема надає експортне фінансування, кредитування, платіжні гарантії, можливості страхування ризиків експортних операцій. Головною метою цієї інституції є

стимулювання масштабної експансії експорту товарів, робіт та послуг українського походження, допомога українським експортерам бути конкурентоспроможними на міжнародних ринках. ЕКА України надає можливості страхування зовнішньоекономічного договору/експортного кредиту/банківської гарантії на суму до 150 млн грн, страхує суму зовнішньоекономічного договору в обсязі до 85% [1]. Ці інструменти дозволяють експортувати товари і послуги на умовах відстрочки або розстрочки, отримати кредит на експорт в умовах відсутності або нестачі забезпечення, отримати банківську гарантію на виконання експортного кредиту, застрахувати ризик того, що іноземний покупець не розрахується із українським експортером, відповідно безпечно працювати з новими зарубіжними ринками і новими іноземними партнерами.

У поточному році Експортно-кредитне агентство України вже підтримало 30 українських експортерів з обсягом експорту понад 649 млн грн (станом на кінець жовтня 2022 р.) [1]. Під час дії воєнного стану банки-партнери ЕКА в рамках спеціальної програми кредитування експортерів підтримали видачу 26 кредитів за спрощеними вимогами до застави на загальну суму понад 85 млн грн. У результаті загальна сума потенційно підтриманого українського експорту склала понад 323 млн грн [1]. Вищевказана програма функціонує в поєднанні із програмою «Доступні кредити 5-7-9%» та дозволяє залучати кредитування на пільгових умовах. Експерти зазначають високу ефективність дії цих державних програм, оскільки кожна гривня, надана експортерам на виконання контрактів, приносить більше, ніж 3-4 гривні експортної виручки.

Обсяг експорту, що отримав підтримку ЕКА України, зріс у поточному воєнному році порівняно з минулим роком майже в 7 разів. Разом з тим, обсяги наданої підтримки є неспівставно малими, порівняно з фактичними вартісними обсягами експорту та експортним потенціалом українського бізнесу (див. табл. 1), тому необхідно надалі збільшувати фінансову потугу та статутний фонд ЕКА, який в 2021 році було збільшено до суми 2 млрд грн. Очікувалося, що підтримка експортерів через інструменти ЕКА дозволить на 2-3% збільшити загальні обсяги експорту України. Проте, війна суттєво завадила реалізації цих цілей.

Таблиця 1

Обсяг вітчизняного експорту, що отримав підтримку ЕКА України

| | 2021 р. | 2022 р. |
|---|---|---|
| Обсяг фінансування експортерам, що надано ЕКА, млн грн | 12,55 | 104,54 |
| Обсяг експорту, що отримав підтримку ЕКА, млн грн | 96,28 | 649,88 |
| Фактичний обсяг експорту України, млн дол. США | 79 724,3 | 28 945,7* |

* Експорт товарів за січень-серпень 2022 р.

*Джерело: складено автором за даними [1, 2 ].*

На нашу думку, є позитивним, що керівництво ЕКА України бачить наступні перспективи свого розвитку: в розширенні співробітництва із іноземними Агенціями;

розширенні кола українських та зарубіжних банків, що працюють за програмами підтримки експортного бізнесу; підняття рейтингу України в класифікаторі країнових ризиків OECD; поверненні до довоєнного рівня лімітів зарубіжних банків та міжнародних фінансово-кредитних структур для роботи з українським ринком; поверненні лімітів міжнародних першокласних банків на українські банки для гарантування фінансових угод з українськими експортерами; можливість надання іноземним компаніям-імпортерам кредитів на придбання товарів та послуг українського походження, у тому числі під страхування ЕКА України.

Потужну роботу з підтримки експортного бізнесу України в умовах війни також здійснюють такі інституції як Верховна рада України, Офіс Президента України, Кабінет міністрів України, Міністерство економіки України, Міністерство фінансів України, Міністерство закордонних справ України, Національний банк України, Торгово-промислова палата України, Офіс з розвитку підприємництва та експорту, Офіс із залучення та підтримки інвестицій та ін.

Для представників українського експортного бізнесу, які готові постачати свою продукцію за кордон в умовах війни, Офіс з розвитку підприємництва та експорту запровадив оперативну платформу [3] з актуальною інформацією щодо змін законодавчо-нормативної бази ЗЕД, базою пропозицій іноземних партнерів для налагодження співпраці, дані про державні та донорські програми, приватні ініціативи підтримки підприємців в умовах війни, що допоможуть зберегти бізнес та робочі місця, з актуальною інформацією про міжнародні тендери, виставки, ярмарки, торгові місії та ін. Офіс також здійснює важливу функцію із популяризації та просування експортного бренду України, що ускладнилося в умовах війни. Разом із партнерами Офіс з розвитку підприємництва та експорту проводить тренінги та вебінари для суб'єктів господарювання, наприклад, започатковано безкоштовну освітню програму для експортно-орієнтованих компаній «EXPORT BOOTCAMP: Start&ReStart» з висвітленням рекомендацій щодо запуску/перезапуску експортної діяльності в нинішніх складних умовах та рекомендацій щодо застосування інструментів розвитку експорту. В рамках даної програми проводиться серія тренінгів в різних регіонах України. До участі в програмі запрошуються підприємства, які здійснили релокацію свого бізнесу, підприємства МСБ, які втратили експортні ринки, підприємства, що шукають нові експортрні можливості або вирішують проблеми мінімізації ризиків на наявних ринках. Учасники отримують практичні рекомендації як розпочати або відновити експорт у контексті таких кроків, як оцінка експортної спроможності компанії, команди та продукту в умовах воєнного часу з врахуванням таких обмежень як сировина, логістика, ризики; як переглянути можливості та ніші на наявних ринках; як обрати нові ринки, використовуючи зміни на світовому ринку; як створити торгову пропозицію, яка відповідає потребам та очікуванням потенційного покупця; як знайти покупців та партнерів на іноземних ринках [3].

Якщо український бізнес вимагає державної підтримки інвестиційних проєктів, то має звертатися до Офісу із залучення та підтримки інвестицій (UkraineInvest), що є уповноваженою урядом установою з цих питань. Створено онлайн-довідник UkraineInvest HelpDesk для інформування бізнесу щодо питань ведення

господарської діяльності в умовах воєнного стану в Україні. Також, UkraineInvest здійснює інформаційно-організаційну роботу налагодження зв'язків із зарубіжними інвесторами, комунікації та супровід іноземних інвесторів на професійному рівні із застосуванням інструменту «інвестиційних нянь». Надзвичайно важливою є робота UkraineInvest щодо реалізації Плану Відновлення України, візією якого є «Сильна європейська країна – магніт для іноземних інвестицій» [4]. План містить перелік національних програм для досягнення ключових результатів і спрямований на залучення інвестицій для прискорення стійкого економічного зростання. Офіс із залучення та підтримки інвестицій допомагає експортному бізнесу знайти інвесторів також через виконання функції популяризації та просування інвестиційного бренду України, через інформування потенційних іноземних інвесторів щодо інвестиційної привабливості секторів економіки та країни в цілому.

З метою сприяння залученню іноземного капіталу для відновлення економіки України нещодавно (вересень 2022 р.) створено портал для інвестицій в Україну – платформа Advantage Ukraine, яку Президент України Володимир Зеленський представив на Нью-Йоркійській біржі. На платформі зібрані інвестиційні проєкти та можливості на суму понад $400 млрд у таких десяти галузях: оборонно-промисловий комплекс, металургія, енергетика, агрокомплекс, деревообробка та виготовлення меблів, інноваційні технології, логістика та інфраструктура, фармацевтика, природні ресурси, промислове виробництво [5]. Слід відзначити, що ці галузі є значною мірою експортоорієнтованими, технологічними та інвестиційно привабливими. Портал включає інформацію про державно-приватні партнерства, приватизацію та приватні підприємства. Потенційні інвестори, які реєструються на платформі Advantage Ukraine, отримують інформацію про можливості інвестування та вигоди, які матимуть від реалізації того чи іншого обраного ними проєкту. Вагомим фактором сприяння залученню іноземних інвестицій в Україну є урядові домовленості з MIGA та IFC про те, що вони будуть покривати воєнні ризики на 90% від суми реалізації проєкту [8]. При цьому, одним із нових пріоритетних секторів української економіки для державної підтримки та залучення іноземного капіталу є military-tech (високотехнологічне озброєння), що має перспективи для експорту.

Значна роль відводиться ТПП України, що у співпраці із торгово-промисловими палатами держав-партнерів України має сприяти залученню та входженню до нашої країни іноземного капіталу. В цьому контексті здійснюється співробітництво із країнами G7, які планують розробити карту інвестиційних можливостей для України і вирішують питання спрощення умов транскордонного руху капіталу з їхніх країн до України. Сприяння може надаватися через канали співробітництва торгово-промислових палат.

За період воєнного стану Мінекономіки України виступило ініціатором ряду змін в митно-тарифному та нетарифному регулюванні експортних та імпортних операцій, які були затверджені на урядовому та законодавчому рівні. Завдяки зусиллям державних інституцій України спільно із зарубіжними партнерами була затверджена Чорноморська зернова ініціатива для відновлення експорту українського зерна. Країни-партнери України прийняли ряд рішень щодо скасування вхідних торгових

бар'єрів для українських товарів, що пом'якшило негативний вплив війни на експортну діяльність українського бізнесу. З 1 жовтня 2022 р. для українського бізнесу запрацював «митний безвіз» з ЄС, що пришвидшує проходження митних формальностей на кордоні та зменшує відповідні витрати для підприємств. Державні українські інституції й до війни, і під час війни активно працюють над запуском «промислового безвізу», який дозволить на основі взаємного визнання норм і стандартів збільшити обсяги та товарний асортимент експорту промислової продукції з України в ЄС. Нещодавно, на початку жовтня 2022 р., Верховна Рада України ухвалила постанову із зверненням до ЄС щодо поглиблення економічної співпраці, продовження дії тимчасових заходів з лібералізації торгівлі, продовження пільгового режиму для українських товарів до завершення переговорів про членство. Позитивне рішення європейських партнерів України може суттєво посприяти діяльності вітчизняного експортного бізнесу, дозволить продовжити режим скасування мит та кількісних обмежень в торгівлі з країнами ЄС,

З початку та під час війни НБУ запроваджував заходи валютного регулювання, як для забезпечення стабільності валютного ринку, недопуску витоку капіталів з України, так і для сприяння зовнішньоекономічної діяльності. Нещодавно у відповідь на виявлення проблем експортерів НБУ переглянув в сторону збільшення норму граничного строку розрахунків за експортно-імпортними операціями, що сприяє розвитку експортного бізнесу України, в той час як з першого дня війни рішенням НБУ ця норма була суттєво скорочена (до 90 календарних днів) і справила обмежуючий вплив на вітчизняну експортну діяльність.

Дипломатичну підтримку вітчизняних експортерів здійснює МЗС України, діяльність якого спрямована на розширення географії ринків збуту, розвитку галузевої та товарної диверсифікації вітчизняного експорту, забезпечення захисту економічних інтересів українських експортерів за кордоном, сприяння пошуку партнерів та залученню іноземних інвестицій. В умовах війни МЗС України здійснює функції налагодження та розвитку міжнародної співпраці в рамках своїх компетенцій, функції політичної та комерційної дипломатії, зокрема організовує і проводить міжнародні переговори, форуми, круглі столи та ін. з метою обговорення можливостей економічної та ділової співпраці між зарубіжними та українськими бізнес-колами в контексті відбудови України. Значну роботу в цих напрямах виконує також Рада експортерів та інвесторів (РЕІ) при МЗС України. Так, в умовах війни РЕІ продовжує здійснювати моніторинг та оперативне інформування національних виробників щодо потенційних можливостей розширення української присутності на світових ринках, надає українському бізнесу сприяння в організації та участі у виставкових заходах та форумах за кордоном, сприяє у налагодженні контактів іноземних компаній із вітчизняними партнерами. Так, у жовтні 2022р. голова РЕІ підписав домовленості з рядом країн Африки для розширення присутності на цих ринках українських підприємств, товарів та послуг, плани залучення інвестицій в Україну, відкриття посольства України [6].

Інституційне сприяння українському бізнесу в умовах російської повномасштабної війни проти України надає Рада бізнес-омбудсмена (РБО), головним завданням якої

є представництво та захист інтересів бізнесу в державних органах. В умовах війни РБО запустила лінію оперативної підтримки українських підприємців РБО_HELPLINE [7]. Було змінено формат роботи так, щоб у максимально простий та доступний спосіб допомогти бізнесу адресувати виклики воєнного часу і отримати консультації, в т.ч. юридичну допомогу. РБО проводить серію вебінарів для бізнесу, розглядає і вирішує кейси з вирішення проблем українських експортерів та імпортерів. Для більш ефективного вирішення проблем транскордонних економічних зв'язків ЄС-Україна відкрито представництво РБО в Польщі.

Під час війни український експортний бізнес працює в надскладних умовах: зазнає руйнування виробничої бази, зіштовхується із логістичними проблемами, зазнає суттєвих збитків. Близько 86% вітчизняних компаній сповільнили або призупинили свою діяльність на початку війни. Кожен п'ятий український бізнес вдався до галузевої трансформації: зміни сфери діяльності, або ж виходу на іноземні ринки. Понад четвертини українських малих та середніх підприємств, що працюють під час війни, вже вийшли на зовнішні ринки та розширили свою діяльність на закордонного споживача. Ще 21% планують почати це зробити у майбутньому задля забезпечення подальшого функціонування бізнесу [8]. Перед українським бізнесом, що планує вихід на зовнішні ринки, постають проблеми дослідження умов ведення бізнесу в різних країнах, оцінки привабливості ринків, розробки моделей та стратегій експорту, їх адаптації до міжнародних ринків, пошук нових зарубіжних партнерів та споживачів, формування та оптимізації логістики, адаптації продукту та ціноутворення до умов міжнародних ринків та ін. Тому, актуальним є як посилення інформаційно-консультаційної та аналітичної допомоги зі сторони державних та недержавних інституцій, особливо галузевих асоціацій, так і розширення державних програм кредитування та фінансування бізнесу для відновлення та розвитку, для підтримки експортної діяльності та виходу на нові ринки, а також збільшення вартісних сум експорту, що отримують підтримку ЕКА, розширення інструментів страхування ризиків експортної діяльності та інвестиційних ризиків.

Доцільно врахувати досвід Корпорації фінансування і страхування експорту Австралії (АКФСЕ), що здійснює підтримку експортерів через гарантування та страхування політичних і комерційних ризиків. Дана інституція надає кредити і гарантії, тривалість яких коливається в діапазоні 2-14 років [10], що дозволяє бізнесу будувати і втілювати стратегічні довгострокові плани. АКФСЕ надає послуги підприємствам малого і середнього бізнесу, що мають достатній виробничий і технологічний потенціал для успішного експорту, проте не можуть отримати фінансування від недержавних банків та фінансових установ через високі ризики й невелику прибутковість операцій.

Цікавий та прогресивний досвід австралійської Комісії сприяння торгівлі АУСТРЕЙД, який може бути застосований в Україні, щодо надання грантів на покриття маркетингових витрат експортерів. Успішність цього досвіду демонструють такі дані: збільшення витрат на маркетинг на 1 дол. США веде до збільшення експорту на 12,5 дол. США [10].

За результатами проведеного дослідження слід виділити такі актуальні ключові напрями вдосконалення інституційного сприяння відновленню та розвитку вітчизняного експортного бізнесу:

– продовжити докапіталізацію та наростити фінансову потугу ЕКА України;

– збільшити вартісні суми та терміни кредитів для підтримки експорту;

– розширити інструменти страхування експорту, збільшити обсяги коштів, що виділяються на страхування кредитних та інвестиційних ризиків за міжнародними договорами вітчизняного експортного бізнесу;

– розширити перелік галузей, яким надається фінансове сприяння експорту та пільгове кредитування;

– створювати спеціальні програми фінансування, кредитування та страхування ризиків для тих експортерів, що виходять на високоризикові ринки та нові для українського бізнесу ринки;

– розширити коло банків-партнерів, фінансових та інвестиційних компаній для роботи за програмами підтримки експортного бізнесу України;

– пріоритетно підтримувати малий та середній бізнес в реалізації проєктів експортного виробництва та виходу на міжнародні ринки;

– розглянути можливість запровадження регуляторних норм щодо зменшення податкового навантаження на першому етапі функціонування нового експортноорієнтованого бізнесу;

– збільшити суми, що виділяються для надання іноземним компаніям-імпортерам кредитів на придбання товарів та послуг українського походження;

– продовжувати практику спрощення процедур міжнародної торгівлі та митних процедур у контексті виконання зобов'язань у рамках Угоди про Асоціацію та ПВЗВТ з ЄС;

– розширити співробітництво з міжнародними інституціями щодо підтримки експорту, розвитку підприємництва, залучення інвестицій, експортно-кредитними агентствами ЄС та інших країн-партнерів;

– долучитися до спеціалізованих європейських та міжнародних програм, що фінансуються з фондів ЄС та довгострокових програм Європейської комісії;

– здійснювати просування України як країни підприємців, освідчених, працьовитих та креативних людей;

– вживати заходів із популяризації Експортного бренду України з метою підвищення конкурентоспроможності та іміджу вітчизняних товарів та послуг;

– посилити співпрацю державних та приватних інституцій, що працюють у сфері сприяння експорту, співпрацю як загалом, так і в реалізації окремих програм і проєктів;

– розширювати практику та спектр надання інформаційно-консультативної та навчальної підтримки експортерам.

Інституційне забезпечення підтримки та розвитку українського експорту передбачає створення відповідних сприятливих умов не тільки завдяки функціонуванню державних центральних, регіональних та місцевих органів, а й на

громадському та приватному рівнях. Тому значну роботу здійснюють також громадські організації, волонтерські структури, фонди та ін.

**Висновки.** Таким чином, проведене дослідження засвідчує, що експортному бізнесу України варто звертатися до державних та недержавних інституцій за допомогою, а також раціонально використовувати вище вказані можливості та інструменти фінансування, інвестування, кредитування, страхування, консультування та організаційно-інформаційного сприяння. У перспективі доцільно розширити напрями, форми та інструменти діяльності інституцій України щодо сприяння розвитку експортного бізнесу, запровадивши кращі світові та європейські практики.

**Перспективи подальших досліджень.** Програми відновлення експортного потенціалу та масштабів експортної діяльності України вимагають подальших досліджень і розробки ефективних інструментів інституційної підтримки, у тому числі в галузевому розрізі.

**Література.**


1. Портфельне страхування передекспортного фінансування. Офіційний сайт ПрАТ «Експортно-кредитне агентство». URL: https://www.eca.gov.ua/
2. Зовнішньоекономічна діяльність. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/
3. Експорт в умовах війни. URL: https://export.gov.ua/business_during_war
4. Подолання викликів пов'язаних з війною. Офіційний сайт ДУ «ЮКРЕЙНІНВЕСТ». URL: https://ukraineinvest.com/
5. Президент представив на Нью-Йоркійській біржі портал для інвестицій в Україну. URL: https://inventure.com.ua/uk/news/ukraine/prezident-predstaviv-na-nyu-jorkskij-birzhi-portal-dlya-investicij-v-ukrayinu
6. Рада експортерів та інвесторів (PEI) при МЗС України. URL: https://rei.mfa.gov.ua/
7. РБО запускає лінію підтримки українських підприємців. URL: https://boi.org.ua/publications/news/1471-rbo-zapuskaye-liniyu-pidtrimki-ukrayinskih-pidpriyemciv/
8. Єдиний експортний веб-портал. URL: https://export.gov.ua/news/4171-export_bootcamp_startrestart-ii_instrumenti_dlia_rozvitku_eksportnikh_prodazhiv
9. Світовий досвід інституційної підтримки підприємців. URL: https://business.diia.gov.ua/svitovij-dosvid
10. Політика сприяння експорту. Серія статей «Розуміємо ключові питання торговельної політики». Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. Випуск 2. Київ, 2014. 26 с. URL:https://docs.google.com/viewer?url=http%3A%2F%2Fwww.ier.com.ua%2Ffiles%2Fpublications%2FBooks%2F2.Export_promotion_policy.pdf&embedded=true&chrome=false&dov=1
11. Білянський Ю.О. Інституційне забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств в умовах євроінтеграції: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / Поділ. держ. аграр.-техн. ун-т. Київ, 2020. 20 с. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://pdatu.edu.ua/images/naukova-miznarodna-diyalnist/svr/avtoref-bilyanskyi2.pdf?v=02


**References.**


1. Portfelne strakhuvannia peredeksportnoho finansuvannia. Ofitsiinyi sait PrAT «Eksportno-kredytne ahentstvo». URL: https://www.eca.gov.ua/
2. Zovnishnoekonomichna diialnist. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/

3. Eksport v umovakh viiny. URL: https://export.gov.ua/business_during_war
4. Podolannia vyklykiv poviazanykh z viinoiu. Ofitsiinyi sait DU «YuKREININVEST». URL: https://ukraineinvest.com/
5. Prezydent predstavyv na Niu-Yorkiiskii birzhi portal dlia investytsii v Ukrainu. URL: https://inventure.com.ua/uk/news/ukraine/prezident-predstaviv-na-nyu-jorkskij-birzhi-portal-dlya-investicij-v-ukrayinu
6. Rada eksporteriv ta investoriv (REI) pry MZS Ukrainy. URL: https://rei.mfa.gov.ua/
7. RBO zapuskaie liniiu pidtrymky ukrainskykh pidpryiemtsiv. URL: https://boi.org.ua/publications/news/1471-rbo-zapuskaye-liniyu-pidtrimki-ukrayinskih-pidpriyemciv/
8. Yedynyi eksportnyi veb-portal. URL: https://export.gov.ua/news/4171-export_bootcamp_startrestart-ii_instrumenti_dlia_rozvitku_eksportnikh_prodazhiv
9. Svitovyi dosvid instytutsiinoi pidtrymky pidpryiemtsiv. URL: https://business.diia.gov.ua/svitovij-dosvid
10. Polityka spryiannia eksportu. Seriia statei «Rozumiiemo kliuchovi pytannia torhovelnoi polityky». Instytut ekonomichnykh doslidzhen ta politychnykh konsultatsii. Vypusk 2. Kyiv, 2014. 26 s. URL:https://docs.google.com/viewer?url=http%3A%2F%2Fwww.ier.com.ua%2Ffiles%2Fpublications%2FBooks%2F2.Export_promotion_policy.pdf&embedded=true&chrome=false&dov=1
11. Bilianskyi Yu.O. Instytutsiine zabezpechennia rozvytku zovnishnoekonomichnoi diialnosti ahrarnykh pidpryiemstv v umovakh yevrointehratsii: avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk : 08.00.04 / Podil. derzh. ahrar.-tekhn. un-t. Kyiv, 2020. 20 s. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://pdatu.edu.ua/images/naukova-miznarodna-diyalnist/svr/avtoref-bilyanskyi2.pdf?v=02

**Nagachevska T.V.** PhD in economics,
Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv

## INSTITUTIONAL SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF EXPORT BUSINESS UNDER THE CONDITIONS OF WAR IN UKRAINE

*The article reveals the state and features of institutional support for the development of Ukraine's export business under martial law. The aim of the article is to identify the status, features and mechanisms of institutional support for the functioning of export business in Ukraine under martial law and post-war development of the domestic economy.The directions and forms of activity of key state institutions to promote export activities of Ukrainian economic entities in the conditions of military aggression are characterized. The use of financial instruments for exporters by the Export Credit Agency of Ukraine is described. which It enables allow export on terms of deferment or installments, and creates the possibilities to get to obtain an export loan in conditions of absence or lack of security, to obtain a bank guarantee for the performance of an export loan, and accordingly to work safely with new foreign markets. Current instruments contribute to the adaptation and transformation of domestic business activities in the context of becoming export-oriented. The need to expand the instruments of financing, crediting and insurance of export operations and contracts in the conditions of growing political, commercial, market, currency, investment and other risks is substantiated. Aspects of institutional support of business entities of Ukraine in the context of attracting foreign investment are determined for the implementation of the economic recovery program of Ukraine. The problems and areas of activity of the export business of Ukraine in the conditions of war, which require strengthening of institutional support, have been identified. It is proposed to expand the forms and tools of activity of the state institutions of Ukraine to promote the development of export business based on the study of world experience.*

***Key words:*** *export business, institutions, export promotion agency, investment attraction agency, Export Credit Agency, war, risks, international economic contract.*